

خمس، چستی و چرایی

سید محمد تقی علوی

کتاب

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا

سرنامه	تقوی، سیدمحمدعلی، ۱۳۳۳-
عنوان و نام پدیدآور	خمس، چپستی و چرایی / سیدمحمدعلی تقوی؛ تهیه کننده مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات (حوزه های علمیه).
مشخصات نشر	قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، انتشارات، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۷۴ ص.
فروست	دبیرخانه حمایت از طرح های پژوهشی: ۷۸.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۵۶۷۷-۳۷-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتاب حاضر با حمایت دبیرخانه حمایت از طرح های پژوهشی معاونت پژوهش حوزه های علمیه منتشر شده است.
یادداشت	کتابنامه: ص. [۱۶۷] - ۱۷۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	خمس / خمس -- پرسش ها و پاسخ ها ● Khums -- Questions and answers (Khums)
شناسه افزوده	مرکز مدیریت حوزه های علمیه، مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات
شناسه افزوده	مرکز مدیریت حوزه های علمیه، معاونت پژوهش، دبیرخانه حمایت از طرح های پژوهشی
شناسه افزوده	مرکز مدیریت حوزه های علمیه، انتشارات
رده بندی کنگره	۶۸۸
رده بندی دیویی	۲۵۳۷
شماره کتابشناسی ملی	۸۸۵۹۱۰۱
اطلاعات رگورد کتابشناسی	فیبا

مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات

نشر حوزه

انتشارات: ۲۵-۲۷۷۲۵۵۴۷

مؤسسه انتشارات حوزه های علمیه

تلفن تماس: ۲۵-۲۷۷۴۵۴۷۲-۲۷۷۲۰۸۶۰

نشانی فروشگاه اینترنتی

www.NashreHowzeh.ismc.ir

نشر حوزه در ایستا و اینستاگرام

@Nashre_Howzeh

خمس، چپستی و چرایی

نویسنده: سیدمحمد تقی علوی

تهیه کننده: مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات (حوزه های علمیه)

ناشر: مرکز مدیریت حوزه های علمیه

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۶۷۷-۳۷-۱

تلفن: ۲۵-۳۲۹۲۳۲۵۱

تلفکس: ۲۵-۳۲۹۴۰۱۷۷

آدرس: قم - خیابان شهید صدوقی (ره)، مجتمع شهید صدوقی (ره)، فاز ۳

این اثر با حمایت «دبیرخانه حمایت از طرح های پژوهشی» معاونت پژوهش حوزه های علمیه چاپ شده است.

۷۸

فهرست مطالب

مقدمه ۹

فصل اول: مفاهیم و کلیات

مفهوم شناسی ۱۵

کلیات ۱۷

نصاب زکات ۱۷

ادله پرداخت زکات ۱۸

زکات فطره: ۱۹

ادله خمس در قرآن ۱۹

موارد تعلق خمس ۲۳

۱. غنائم جنگی ۲۳

۲. معدن ۲۴

۳. کنز (گنج) ۲۶

۲۷.....	۴. غوص.....
۲۸.....	۵. مازاد بر مؤونه سال.....
۳۰.....	۶. زمین خریداری شده توسط کافر ذمی.....
۳۲.....	۷. مال حلال مخلوط به حرام.....
۳۳.....	تقسیم خمس.....
۴۰.....	کفارات.....
۴۰.....	انفاقات مستحبی.....

فصل دوم: سیر تاریخی خمس

۴۵.....	خمس در زمان رسول خدا ﷺ.....
۴۶.....	شواهد وجوب خمس در زمان پیامبر.....
۴۶.....	الف. روایت هبث اعزامی عبدالقیس.....
۴۹.....	ب. خمس در نامه‌های پیامبر ﷺ.....
۵۳.....	ج: اعزام افراد برای جمع‌آوری خمس.....
۵۳.....	د: ضرورت تحقق هدف حکم.....
۵۴.....	سرگذشت خمس بعد از رسول الله.....
۵۷.....	خمس در زمان خلافت امیرالمؤمنین علیؑ.....
۵۸.....	خمس در زمان معاویه.....
۵۹.....	خمس در زمان «عمر بن عبدالعزیز».....
۶۰.....	خمس در زمان امام صادق علیؑ.....
۶۱.....	خمس در زمان امام کاظم علیؑ.....
۶۲.....	خمس در دوران حضرت رضا علیؑ.....
۶۳.....	دوران پس از امام رضا علیؑ.....
۶۳.....	خمس در زمان غیبت صغری.....
۶۴.....	خمس در دوران غیبت کبری.....

فصل سوم: پاسخ به شبهات خمس

- عدم اختصاص خمس به شیعه ۷۱
- گسترش خمس به تمام درآمدها ۷۱
- چیستی غنیمت ۷۳
۱. غنیمت در زبان عربی ۷۳
۲. غنیمت در قرآن ۷۵
۳. غنیمت در حدیث ۷۶
۴. استدلال فقها و مفسرین اهل سنت ۷۷
۵. کاربرد غنم در سنت پیامبر ﷺ ۸۰
- معنی غنیمت در آیه خمس ۸۰
- سابقه اخذ خمس در روایات ۸۱
- امتیازات مالیات اسلامی ۸۸
- امتیازات اقتصادی خمس نسبت به سایر مالیات‌ها ۹۳
- اخذ خمس و فرار مالیاتی ۹۶
- خمس و تبعیض ۱۰۲
- با وجود زکات چرا خمس؟ ۱۰۵
- خمس و ملک شخصی امام علی(ع) ۱۰۶
- مصارف خمس ۱۰۷
- اهمیت زکات نسبت به خمس ۱۰۹
- زمان تشریع خمس ۱۱۰

مقدمه

تشکیل دولت برای اداره امور جامعه از ضروریاتی است که مخالفی از میان اندیشمندان برای آن سراغ نداریم. تاکنون کسی نگفته است که بدون دولت و وجود قوانین مناسب اجتماع بشری، می‌توان به سوی قله کمال، پیش رفت، لکن در مورد وظایف دولت و حجم اختیارات آن بحث‌های فراوانی شده است. برخی وظیفه دولت را انجام امور دفاعی و ایجاد امنیت داخلی می‌دانند و گروهی علاوه بر امنیت و دفاع، وضع قوانین و مقرراتی که نظام اجتماعی را حفظ و هدفمند نماید را نیز بر عهده دولت می‌گذارند. امروزه تولید کالاهای عمومی مثل ساخت جاده‌ها و بندرها و حفظ سلامت جامعه با ایجاد اشتغال و ... از موارد دخالت دولت در اقتصاد شمرده می‌شود.

در جامعه اسلامی نیز، از آن جا که دفاع از مرزها و امنیت داخلی، برقراری عدالت اقتصادی و تعالی جامعه به سوی ملکات انسانی، اجرای احکام و مقررات اسلامی، جلوگیری از ظلم و ستم، ایجاد زمینه هدایت انسان‌ها و رفع موانع حرکت دیگر جوامع به سوی اسلام مورد نظر بوده و هست و این امور مهم بدون تشکیل حکومت میسر نمی‌گردد، ضرورت تشکیل حکومت اسلامی روشن می‌گردد. همان‌گونه که این مهم در فرمایش امیرمؤمنان علی علیه السلام در خصوص پذیرش خلافت بیان شده است که «لولا حضور الحاضر و قیام الحجة بوجود الناصر و ما اخذ الله علی العلما ان لا یقاروا علی کظة ظالم و لا

سغب مظلوم لائقیت حبلها علی غاربها و لسقیت آخرها بکأس اولها؛ اگر مردم اجتماع نمی کردند و با حمایتشان حجت شرعی را بر من تمام نمی کردند و نیز اگر پیمانی که خدا از علما گرفته که در مقابل پرخوری ظالمین و گرسنگی مظلومین سکوت نکنند، نبود، افسار شتر خلافت را به گردنش می انداختم و به جای نخستینش می فرستادم. علاوه بر آنکه فرموده است: لا ید للناس من امیر برّ او فاجر، مردم ناچارند که حاکم خوب یا بدی داشته باشند؛ چراکه وجود حاکم برای برقراری نظم اجتماعی و جلوگیری از هرج و مرج لازم بوده و وجود حاکم ظالم را از نبود آن بهتر دانسته اند.

هر حاکم و حکومتی نیز برای عمل به وظایفی که برای او تعیین شده است، نیازمند به بودجه است که بطور معمول، از طریق گرفتن مالیات، تأمین می گردد. مالیات در اقتصاد فعلی جهان، یکی از مهم ترین ابزار سیاست مالی دولت ها می باشد و وجود دولت بدون مالیات غیرمعقول است.

در نظام اسلامی نیز جهت کمک به حاکم و انجام برخی زیرساخت ها و رفع برخی آسیب ها و مشکلات شیوه ها و تمهیدات مالی آیی در نظر گرفته شده است که قوت بخش استقرار نظام اسلامی و تحقق اهداف آن است.

«خمس» که حق امام و سادات فقیر جامعه است، در زمان حضور امام توسط شخص ایشان و در دوران غیبت توسط نائب عام (مجتهد جامع الشرایط) اداره و مدیریت می شود تا در مصارف متعدد و متنوعی که مورد نیاز است، بکار گرفته شود. امروزه بسیاری از فعالیت ها و مراکز عام المنفعه چون مراکز سلامت و بهداشت، مراکز آموزشی و تربیتی، مراکز عبادی و ... توسط مجتهدین و با بهره گیری از سهم امام (بخشی از خمس) ایجاد شده است. خمس در کنار دیگر مولفه ها چون زکات، کفارات، صدقات و ... تأمین کننده برخی لوازم استقرار حاکمیت اسلامی است که به حاکم جامعه اسلامی این قدرت را می دهد که بتواند نیازهای جامعه مسلمین را رفع نماید.

نظر به اهمیت خمس و گستره تعلق آن، نظرات و تحلیل های مختلف

فقهی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی پیرامون آن در زمان‌های مختلف ارائه شده است.

تأثیرات ماندگار و مهم این مولفه مالی در تحقق و پیشبرد حاکمیت دین اسلام و آموزه‌های دینی، برخی افراد و جریان‌ات سیاسی و فرهنگی را بر آن داشته تا با تشکیک، شبهه‌پراکنی، ایجاد ابهام و تردید در خمس و مسائل مرتبط با آن، در واقع مانع از استقرار حاکمیت دین شوند؛ گرچه برای برخی نیز به معنای واقعی، سؤال و شبهه علمی وجود دارد و وظیفه عالمان دین است که در دفاع از حاکمیت اسلام و رفع شبهات و سوالات اقدام نمایند.

در همین راستا، مرکز مطالعات و پاسخ‌گویی شبهات، با همکاری محقق ارجمند حجت‌الاسلام و المسلمین سیدمحمدتقی علوی، پاسخ به سوالات و شبهات مرتبط با خمس را در کتاب پیش‌رو مدنظر داشته است.

در این کتاب با بررسی مبانی فقهی و حُجوب خمس و موارد تعلق خمس از نظر مذاهب اسلامی، به شبهات مطرح در مورد خمس پاسخ داده شده و به آثار و برکات پرداخت خمس و پیامدهای عدم پرداخت آن نیز اشاره شده است.

در این مجال لازم می‌دانیم از تلاش‌های همه عزیزانی که در به ثمر رسیدن این اثر نقش داشته‌اند، خصوصاً نویسنده محترم حجت‌الاسلام و المسلمین سیدمحمدتقی علوی و آرزویان علمی، حجج‌الاسلام آقایان محمدعلی سرافراز و عباسعلی زراعی سبزواری، تقدیر و تشکر نماییم و امیدواریم که این اثر بتواند پاسخ‌گوی سوالات و رافع ابهامات خوانندگان محترم باشد.

مرکز مطالعات و پاسخ‌گویی به شبهات

حوزه‌های علمیه